

# สถานการณ์บ้านเมือง

## การเงิน : แนวคิดในการพัฒนาชนบทที่สวนทางกับ หลักการพัฒนาชุมชน

บทความนี้เป็นข้อเสนอแนวคิดในการพัฒนาชนบทไทย ตามแนวคิดที่ปฏิบัติกันอยู่นั้น ผู้เขียนเห็นว่ายังขาดเอกภาพและขาดหลักการ เพราะเน้นความสำคัญทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาทางจิตใจ ถ้าหากเรายังคงพัฒนาชนบทตามหลักการเดิมอีกต่อไป ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพียงนโยบายชงยาหอมหรือนโยบายลมปาก เพื่อขอคะแนนนิยมจากประชาชนเท่านั้น แต่ประชาชนผู้ถูกพัฒนาจะเป็นผู้แพ้ต่อความยากจน ดังที่ได้เคยผ่านมาแล้วในอดีต

### ความสำคัญของการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชุมชนชนบทเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะประเทศไทยนั้นถูกห้อมล้อมด้วยหมู่บ้าน เมืองถูกกำหนดให้เป็นศูนย์กลางของการบริหารและการบริการแก่ชุมชน อำเภอได้กลายเป็นเมืองหลวงของชาวชนบทที่ทำหน้าที่เป็นมือและเท้าของรัฐบาลกลางในการควบคุมและน่านโยบายต่างๆของรัฐไปปฏิบัติ และขณะเดียวกันอำเภอได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความเข้าใจและประโยชน์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เสียงกู่ร้องของประชาชนในชนบทนั้นดังก้องอยู่ตลอดเวลา แต่เสียงกู่ร้องนั้นยังดังไม่ไกลไปถึงผู้นำส่วนกลางที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ดังนั้น ชนบทไทยจึงถูกมองข้ามและกลายเป็นปัญหาที่หนักอกของประเทศ ความทุกข์ยากของชาวชนบทที่เป็นคนส่วนมากของชาติยังคงทับทรวงทรวงที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2-4 ได้กล่าวไว้ว่า รัฐบาลจะพยายามอุดช่องว่างระหว่างคนในชาติ และกระจายผลการพัฒนาให้ไปแก่คนในชนบทให้มากยิ่งขึ้น แต่ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน และระหว่างรายได้ของคนในชุมชนเมืองและรายได้ของชาวชนบทยิ่งห่างไกลกันออกไป

ชนบทมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือคนเมือง เช่น การส่งพืชพันธุ์ ธัญญาหาร วัตถุดิบ แรงงาน และการเสียภาษีให้แก่ชาติ บัณฑิตชีวิตในชนบทตกอยู่ใน ความทุกข์ เพราะขาดการพัฒนาที่ถูกทาง จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเปลี่ยนนโยบายในการ พัฒนาชนบท และจะต้องกระทำอย่างรวดเร็ว เพราะปัญหาของชนบทเกี่ยวพันกับความ มั่นคง ความยุติธรรม และความอยู่รอดของประเทศ ตั้งแต่คนมั่งคั่งถึงคนยากจนมีชีวิต อยู่ได้เพราะข้าว อันเกิดจากหยาดเหงื่อแรงงานของชาวชนบทที่ถูกเรียกว่าเป็นกระดูก สันหลังของประเทศ โดยหลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน เพื่อหาเลี้ยงตนเองและช่วยให้บุคคลอื่น ร่ำรวย

ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เมื่อ 2517 ว่า “ถ้าหากรัฐบาลทอดทิ้งชาว ชนบทผู้รักแผ่นดิน ประชาชนจะไม่ไว้ใจรัฐบาล โดยจะหันหน้าไปนับถือศัตรูของรัฐบาล ตั้งประเทศเพื่อนบ้านได้ประทัดประหารกันในสงครามกลางเมือง ประเทศไทยกำลังมี สงครามกับความยากจน พรรคคอมมิวนิสต์ได้เลือกหมู่บ้านเพื่อเป็นฐานต่อสู้กับรัฐบาล จุ๋โจมที่ทำการของรัฐบาล พวกเขาต้องการให้รัฐบาลแก้รากเงาของปัญหาในชาติคือชนบท แทนที่จะสร้างแต่ความสะดวกสบายเฉพาะคนในเมือง ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาชุมชนชนบท จึงเป็นสิ่งสำคัญที่รัฐบาลจะต้องรีบเร่ง เพื่อหยุดยั้งสงครามแห่งความยากจนและสงคราม ประชาชน”

ชนบททั่วโลกมีทั้งจนและรวย ชนบทเป็นจำนวนมากในประเทศที่พัฒนา แล้วมีฐานะดี เพราะเกิดจากพื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และผู้นำ ส่วนชนบท ในประเทศที่ถ้อยการพัฒนาโดยทั่วไปเต็มไปด้วยความยากจนขาดอาหารและบางแห่งมีโรค ตืดต่อ ผลผลิตของชาวชนบทถูกโกงถูกกดราคา บางครั้งเจ้าหน้าที่ทำหุไปนาทำตาไปไร่ ไม่เอาใจใส่ประชาชน ผู้เขียนเคยคิดว่า เพื่อนที่แท้จริงของชาวนาคือดินและฝน

แนวคิดเพื่อแก้ปัญหาคความยากจน การว่างงานและการกดขี่ต่อชาวนาไทย นายปรีดี พนมยงค์ ได้วางแผนเศรษฐกิจโดยเน้นปัญหาไปยังพื้นฐานระดับล่างของชาติว่า “รัฐบาลต้องจัดการเกี่ยวกับที่ทำนาทั้งหมด โดยให้แลกเปลี่ยนเป็นพันธบัตรตามมูลค่า

ชาวนาจะกลายเป็นข้าราชการโดยทำงาน ณ ที่นาของรัฐ โดยให้เงินเดือนและบ้านอยู่อาศัย รัฐจะต้องเป็นผู้ขายข้าวเอง เพื่อจัดคนกลาง เพราะคนกลางส่วนมากเป็นคนต่างด้าว” การประกาศแผนการเพื่อช่วยชาวนาคงกล่าวถูกโจมตีจากข้าราชการและชนชั้นสูง ซึ่งส่วนมากเป็นเจ้าของที่ดิน โดยกล่าวหาว่าผู้วางแผนเศรษฐกิจเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะเหตุนี้ ชาวนาไทยผู้ผลิตข้าวทั่วประเทศจึงได้ถูกกดขี่ขูดรีดจากคนกลางเสมอมา ทั้งๆ ที่คนกลางเหล่านั้นไม่รู้จักสังข้าว แต่กลายเป็นมหาเศรษฐีจากข้าว และจากแรงงานของชาวนาชนบทไทย

### ความเห็นของนักบริหารต่อการพัฒนาชนบท

เป็นที่สังเกตว่า การพัฒนาในชุมชนต่างๆ ทั่วโลก ได้เป็นประเด็นสำคัญของนักบริหารที่จะหาทางปรับปรุงแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นการก่อกองกอมมูนของจีน ในปี ค.ศ. 1949 และคิบูบุทซ์ที่เน้นการจัดตั้งการรวมผลผลิตและรวมวัสดุการผลิตเป็นของส่วนรวม เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารขึ้น โดยเน้นปรัชญาว่า ทำอย่างไรประชาชนจะไม่แข่งขันกัน แต่ทำงานร่วมกัน เพื่อผลผลิตและความไพบูลย์ร่วมกันเช่นเดียวกันกับการจัดตั้ง โมซาฟของอิสราเอล และหมู่บ้านเซมาลอุดองของเกาหลีใต้ โดยมีจุดประสงค์ในรูปแบบสหกรณ์ โดยมีการศึกษาและทำงานร่วมกันอย่างมีหลักการ ผลที่ปรากฏออกมาได้พบว่า ทั้งคอมมูน โมซาฟ และเซมาลอุดอง ได้พัฒนาการเกษตรและการพัฒนาขั้นมูลฐานไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจากการปฏิบัติการดังกล่าวสามารถทำให้สังคมนั้นๆ ปลดแอกความยากจนลงไปได้ในระดับที่น่าพอใจ

นักบริหารระดับโลกที่ให้ความสนใจในกิจการชนบท เช่น ประธานาธิบดีเคนเนดี ได้กล่าวสุนทรพจน์ในปี 1961 ว่า “แต่พี่น้องประชาชนผู้มีชีวิตอยู่ในบ้านป่าเขาล้าเนาไพรทั่วโลก มันเป็นที่ของเราจะช่วยเหลือท่าน ให้ท่านช่วยเหลือตนเองได้ เราไม่กลัวว่าคอมมิวนิสต์จะมาช่วยท่าน แต่มันเป็นที่ของเราที่จะช่วยท่าน ถ้าหากเราไม่ช่วยเหลือท่าน คนจนเป็นจำนวนมาก คนรวยเป็นจำนวนน้อยจะอยู่ได้อย่างไร” แต่แนวความคิดดังกล่าวเป็นเพียงสุนทรพจน์ที่สดสวยของโลกที่พัฒนาแล้ว แนว

คิดที่น่าจะมีประโยชน์ต่อการนำไปพิจารณาในการพัฒนาชนบทของประธานาธิบดีก็คือ คำกล่าวในวันที่ทำพิธีปฏิญาณตนในวันเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีว่า “ท่านประชาชนที่รัก มันเป็นหน้าที่ของท่านที่จะถามว่าท่านจะช่วยอะไรแก่รัฐได้บ้าง ไม่ใช่ถามว่ารัฐจะช่วยอะไรแก่ท่าน” ผลปรากฏว่าการพัฒนาชุมชนชนบทของไทยนั้นมีลักษณะสวนทางกับประโยคที่กล่าว คือ เมื่อไหร่จะผันเงินมาให้เราอีก

ผู้ที่ผ่านการศึกษารื่องพัฒนาชุมชนจากตะวันตก มักจะยึดถือว่าการพัฒนาชนบทเป็นกระบวนการ (Process) ที่นำไปสู่การพัฒนาเป็นโครงการ (Program) ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยมีการเรียกร้องความสนใจและการร่วมมือกันนั้น เป็นการเคลื่อนไหวของมวลชน (Movement) แต่ปัญหามีอยู่ว่า การพัฒนานั้นจะทำอะไร ใครเป็นคนทำ เพื่อแก้ไขปัญหอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยที่บ้านเมืองถูกห้อมล้อมไปด้วยหมู่บ้าน ทุกกันดารทั่วประเทศ ความยากจนและความไม่เป็นธรรมในการพัฒนาได้กลายเป็นปัญหาหลัก แต่ถ้าเราพิจารณาให้ถี่จะพบว่าการพัฒนาชนบทนั้นมีลักษณะเป็นลูกโซ่ที่เกี่ยวพันกันทุกระดับ ที่สำคัญคือเรื่องของคน และนโยบายของรัฐที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการนำไปปฏิบัติ

### แนวทางในการพัฒนาชนบทเฉพาะกรณี

เราจะพบว่าในระบบคอมมูน เป็นระบบรวมศูนย์ทางนโยบาย (Centralization or Directive Approach) เพื่อใช้กำหนดนโยบายและการปฏิบัติ แต่เน้นการกระจายอำนาจให้แก่แต่ละคอมมูน ให้รับผิดชอบตนเองอย่างเป็นอิสระ (Decentralization) แต่ละคอมมูนมีเอกภาพในการพัฒนา การตัดสินใจโดยกลุ่มชนในคอมมูนนั้น ๆ หรือจะพูดได้ว่าระบบคอมมูนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเองมากที่สุด เช่นเดียวกับกับบูทซ์ ส่วนเขมาลอุดองมีลักษณะเช่นเดียวกับหมู่บ้านโมซาฟ โดยเน้น Directive Participative Policy คือ เป็นนโยบายจากรัฐแล้วมีส่วนร่วมจากประชาชนในเบื้องล่าง แต่โครงการพัฒนาต่าง ๆ เป็นโครงการจากชุมชนเป็นประการสำคัญ รัฐจะช่วยการพัฒนาโดยวิธี Share aid เช่น ถ้าเป็นโครงการใช้วัสดุรัฐจะไม่ใช่ผู้ให้แต่ฝ่ายเดียว แบบเงินผัน

หากแต่ให้ประชาชนสมทบทุนในโครงการนั้น ๆ ด้วย จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์เบื้องต้นของ เซมาลอนดองคือ จะต้องมีความวิญญาน (Spirit) เช่น วิญญานในการช่วยตนเอง (Spirit of self help) วิญญานขยันหมั่นเพียร (Spirit of Intelligenece) และวิญญานการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Spirit of Cooperation) โดยรัฐกระทำเป็นโครงการทดลองก่อน 5 ปีแรก และเมื่อ 20 ปีก่อนหน้านั้นจะแจกวัสดุให้หมู่บ้านต่าง ๆ ซึ่งหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ได้รับ แจกวัสดุแล้วมีการปฏิบัติต่างกันเป็น 3 กลุ่ม คือ

(ก) หมู่บ้านใช้วัสดุ เช่น ปูน เพื่อการพัฒนาวัสดุที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ

(ข) หมู่บ้านที่ได้ปูนแจกแล้วไม่ทำประโยชน์อะไร ปล่อยให้ปูนแข็ง

(ค) หมู่บ้านที่นำเอาวัสดุไปขายหรือโกง

โดยเหตุนี้ รัฐจึงทำเป็นโครงการสืบเนื่อง เช่น หมู่บ้าน ก. เพิ่มความช่วยเหลือเป็น 5 เท่า ในกิจการที่ชุมชนนั้น ๆ ต้องการพัฒนา หมู่บ้าน ข. ทำการคาดโทษ และจัดฝึกอบรมอย่างหนัก เพื่อเกิดความสำนึกต่อภาระหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนของตน คือ สร้างวิญญานแห่งความรักขึ้น ส่วนหมู่บ้าน ค. จัดการลงโทษหัวหน้าหมู่บ้าน อาจ ถูกยิงเป้า และฝึกอบรมกระบวนการพัฒนา โดยการพบกันครึ่งทางระหว่างรัฐบาล นักวิชาการ และชาวบ้าน ดังนั้น ผลปรากฏออกมาคือประชาชนมีความกระตือรือร้นในการ รับผิดชอบ และช่วยเหลือตนเอง ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น โดยรัฐเข้าไป ประกันราคาพืชผลทางเกษตรให้มีราคาสูง ไม่เสียเปรียบอุตสาหกรรมในเมือง แต่หลักการ สำคัญคือ รัฐจะไม่แจกจ่ายวัสดุแต่ฝ่ายเดียว อันเป็นการทำลาย หลักการพัฒนาชุมชนแต่ เบื้องแรก

### ประเทศไทยกับการพัฒนาชนบท

ส่วนมากแล้วประเทศไทยนั้นมีแนวความคิดในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ไม่มีเอกภาพ ต่างคนต่างทำ งบประมาณการจัดกระจาย ต่างฝ่ายต่างแย่งชิงบอกความสำเร็จ และความสำคัญของตนเอง ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งออกได้เป็น 4 หลักการใหญ่ ๆ คือ

(ก) ก.ร.ป. กลาง (กองอำนวยการกลางรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ) ใช้แนวคิด Directive Approach คือ เน้นความสำคัญของโครงการมาจากส่วนกลาง โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของความมั่นคง (Security) ทางทหาร เพื่อสกัดกั้นการฟักตัวของลัทธิอื่น ๆ โดยเน้นอยู่ 2 คำ คือ วัสดุสามารถเปลี่ยนจิตใจคนได้ (Material can change man) และเน้นวัสดุเป็นศูนย์กลาง (Material Centers) เช่น สะพาน ถนน โรงเรียน สระ บ่อน้ำ น้ำบาดาล โดยเน้นสถานที่ที่มีปัญหา การปฏิบัติเช่นนี้ ยุทธวิธีต่างๆ ถูกกำหนดมาจากเบื้องบน การพัฒนาแบบนั้นขึ้นอยู่กับกระทรวงกลาโหม

(ข) ร.พ.ช. (สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท) ซึ่งเป็นลูกที่คลอดมาจากยูซอ่มของอเมริกัน โดยโอนเครื่องมือและเงินช่วยเหลือเป็นหลักการทำงานวัสดุเช่นเดียวกับ ก.ร.ป. กลาง และมีหลักการในการพัฒนาที่เรียกว่าแซดพาย (SADPIE) โดยถือหลักการก่อนปฏิบัติการว่า

- 1) สำรวจ (Survey)
- 2) วิเคราะห์ (Analysis)
- 3) วิเคราะห์ข้อมูล (Diagnosis)
- 4) วางแผน (Planning)
- 5) ปฏิบัติตามแผน (Implimentation Plan)
- 6) ประเมินผล (Evaluation)

ผลปรากฏว่า ถนนหนทางเพิ่มขึ้น ดูเหมือนว่าเป็นการให้มากกว่าการมุ่งเน้นการพัฒนาตนเอง จะพบว่าเทคโนโลยีทางการให้ไป เช่น เครื่องสูบน้ำบาดาล เมื่อหักชำระแล้วไม่มีใครดูแลรักษาหรือไม่เอาใจใส่เท่าที่ควร

(ค) กรมพัฒนาชุมชน (พ.ช.) ซึ่งทั้ง ข. และ ค. นั้นขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย โดยมีปรัชญาใกล้เคียงกับปรัชญาในการพัฒนาชุมชนที่เน้นการช่วยตนเองเป็นหลัก คือเน้นความสำนึกไปที่คน เห็นความสำคัญของคนมากกว่าวัตถุ เห็นว่าคนสามารถเปลี่ยนวัตถุได้ (Man can change material) เห็นความสำคัญของการฝึกอบรม

(Training) โดยส่งพัฒนากรไปเป็นผู้นำและแนะแนวในทุกตำบลทั่วประเทศ แต่ยังมีปัญหาการขาดความเข้าใจ ขาดการร่วมมือ และไม่มีอำนาจในการให้โทษให้กันได้ และมีปัญหาในการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมาก เพราะพัฒนากรนั้นยังมีลักษณะเป็นแค่ลูกหลานของเขาเท่านั้น การพัฒนาการต่างๆ ยังไม่บรรลุเป้าหมายและทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน

(ง) แนวคิด อาร์ อาร์ เอ็ม (R.R.M. คือ Rural Reconstruction Movement) กระบวนการฟื้นฟูบูรณะชนบทโดยแนวความคิดนี้เกิดจากปรัชญาของ ดร. ชิง จัดตั้งกองทุนขึ้นที่อเมริกา แล้วส่งเงินกองทุนไปช่วยประเทศต่างๆ 18 ประเทศ โดยมีศูนย์กลางกันคว่ำศึกษาอยู่ที่ประเทศฟิลิปปินส์ ถ้าโครงการนี้อยู่ในประเทศใด ก็ใช้ชื่อประเทศนั้นนำหน้า เช่น Thai Rural Reconstruction Movement ในประเทศไทยมีศูนย์ทำงานอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการทดลองที่ชัยนาท และอุทัยธานี ธรรมศาสตร์นี้มีโครงการบัณฑิตอาสาพัฒนาชุมชน โดยมี ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นหัวหน้า เมื่อสมัยท่านอยู่สามารถหาเงินมาพัฒนาได้มาก และเป็นโครงการที่ส่งเสริมบัณฑิตไปทำงานในชนบท โดยยึดหลักการเป็นพัฒนาแบบ Package หรือสูตรสำเร็จรูป คือ The 4 fold Approaches โดยเน้นความสนใจไปยัง (1) สาธารณสุข (Health) (2) สุขภาพอนามัยที่สมประกอบทั้งกายและจิต คือความเป็นอยู่พอกับศักยภาพ (Likelihood) (3) มีการศึกษา (Education) ที่สามารถปกป้องสิทธิตนเองไม่ให้ถูกเอาเปรียบได้และมีความรู้เรื่องสหกรณ์ (4) มีรัฐบาลท้องถิ่น (Self Government) ในการปกครองตนเอง หลักการทั้ง 4 นี้ มีความแตกต่างจากที่กล่าวข้างต้นบ้างคือ เน้นการปกครองตนเองและเป็นยุทธวิธีที่มีความชัดเจนว่าต้องการจะพัฒนาอะไร แต่ความพยายามดังกล่าวจะเจริญก้าวหน้าได้ถ้ารัฐบาลนำหลักการนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบท แต่การเน้นหลักการที่มีรัฐบาลท้องถิ่นในระดับตำบล สุขาภิบาล และเทศบาล นั้น จะต้องไม่ขัดกับหลักการบริหารแบบรวมศูนย์ คือ จังหวัดและอำเภอของกระทรวงมหาดไทย เพราะมีเช่นนั้นแล้วอาจทำให้นักปกครองมีความรู้สึกไม่ชอบชื่อนำได้และอาจถูกกล่าวหาว่าเดินตามแนวทางคอมมิวนิสต์ได้ซึ่งก็เคยถูกเพ่งเล็งอยู่ไม่น้อยมาแล้ว

### นโยบายการเงินเคินส่วนทางกับหลักการพัฒนาชนบท

ผลการเลือกตั้งปี 2518 ทำให้เกิดมิติใหม่ในการมองปัญหาของชุมชนชนบทที่แตกต่างจากนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาที่เห็นชุมชนชนบทเป็นเพียงแหล่งรับบริจาคจากเบื้องบน โดยปรับปรุงเสียใหม่ว่า ปัญหาชนบทเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน วิธีเยียวยาคือระดมเงินเข้าสู่ชนบทเพื่อให้เกิดงาน ผลคือ ธนาคารเอกชนที่ไม่เคยมีเงินเพิ่มเลย เกิดเงินเพิ่มมากผิดปกติในต่างจังหวัด ส่วนประชาชนนั้นดูเหมือนปลาได้ฝน เศรษฐีเงินผันรุดเงินผัน เกิดขึ้นทันตาเห็น เช่น เจ้าของวัสดุ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางคน โครงการต่างๆ เป็นโครงการกระจัดกระจาย ถนนหนทางที่สร้างขึ้นอยู่ได้ไม่นาน เพราะเกิดจากขาดเทคนิค แท้ที่จริงแล้วก็ได้ผลอยู่บ้างที่หมู่บ้านที่มีความสามารถ แต่ที่ได้ผลมากคือพรรคการเมืองที่เป็นหัวหน้ารัฐบาลได้บุญทันตาเห็น

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ แต่ก่อนนี้ประชาชนมีการลงแขกร่วมกันทำงาน ขอแรงงานมาทำสาธารณะประโยชน์ มีความเป็นเจ้าของต่อทรัพย์สินสมบัติ แต่บัดนี้ปัญหาทางพฤติกรรมเกิดขึ้น เช่น สะพานหัก ถนนขาด ขอแรงไปช่วยบอกว่าต้องรอเงินผัน หรือถ้าเกณฑ์มาทำงานต้องถามหาค่าแรงก่อน สิ่งดังกล่าวเป็นปัญหาแก่พัฒนากร ที่ทำงานอยู่ในระดับล่างอยู่เป็นอันมาก เพราะจะทำงานแต่ละครั้งต้องมี **งบประมาณ** และไม่เพียงแต่เท่านั้น ถ้าสมบัติใดๆ ของประชาชนไม่มีความรัก ไม่มีความเป็นเจ้าของแล้ว เขาจะไม่มี ความห่วงเห่นและไม่มีความกระตือรือร้นที่จะรักษา เพราะหลักการพัฒนาชุมชนคือ เน้นการช่วยตนเอง มีความขยันขันแข็ง โดยเน้นการร่วมมือกันเป็นอย่างสูง รัฐเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำทางเทคนิคและกำหนดนโยบายลงไปในลักษณะการให้วัสดุ โดยให้ประชาชนมาร่วมกันด้วย

ถ้าหากการพัฒนาชนบทแบบให้แต่ฝ่ายเดียว โดยอาศัยจัดงบประมาณตั้งที่เป็นอยู่จาก 2518 มาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเพียงการแก้ปัญหามาแบบนำภาษีอากรไปเทใส่ตุ่มปีแล้วก็ปีเล่า เพราะบางเขตบางท้องถิ่นไม่ต้องการงบประมาณแบบนี้ เพราะไม่มีแรงงาน



ทำ เมื่อให้เงินแล้วก็ต้องขออนุญาตใช้เครื่องมือให้คนกลางรวยต่อไป และอีกประการหนึ่ง องค์การระดับล่างคือ สภาตำบลนั้นยังไม่มีความรู้พอเกี่ยวกับการเขียนโครงการ บางแห่ง ครูใหญ่เขียนโครงการสร้างโรงเรียน ลืมคิดเรื่องตะปู เรืองเสาเข็ม ต้องออกเงินตนเอง ขอเบิกก็เบิกไม่ได้ เพราะไม่มีในรายการในโครงการทั้ง ๆ ที่มีเงิน ซึ่งผู้ใหญ่บ้าน ตำบล คำนายาว อำเภอพนมสารคาม ฉะเชิงเทรา เล่าให้ผู้เขียนฟัง

### ทิศทางและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน การพัฒนาชนบทมีลักษณะกระจายตัวต่างคนต่างทำในระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ จึงควรมีการจัดให้ประสานงานกันร่วมไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ด้วยการจัดทำแผนพัฒนาชนบททั้งระยะสั้น ระยะยาว ให้เป็นแผนระดับชาติ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน เน้นบทบาทความสำคัญของการพัฒนาชนบทไปทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุ ศึกษาปัญหาของแต่ละตำบลหมู่บ้าน มุ่งเน้นสร้างปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมชนบท ให้การศึกษาฝึกอบรมแนวทางสร้างหมู่บ้านใหม่ โดยเน้นการฝึกผู้นำชุมชน สหกรณ์ชุมชน สร้างสิ่งแวดล้อม และการรักษาสิ่งแวดล้อม ชุมชน เน้นตรงไปยังท้องถิ่นที่กันดารที่สุด โดยแบ่งความกันดารออกไปตามลำดับมากขึ้น เช่น ระดับ 1, 2, 3, 4, 5 มุ่งตรงไปยังกันดารมากที่สุดก่อนเป็นลำดับไป คือ 1, 2, 3, 4, 5 แล้วให้เงินสมทบและทรัพยากรที่จำเป็นโดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของการช่วย คือ 100% 80% 70% 60% 50% ในขณะเดียวกันกับเน้นการปลุกเร้าความตื่นตัว รักท้องถิ่น แต่ไม่เห็นแก่ภาคของตน ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังสร้างการเกาะกลุ่มในชุมชนให้ชุมชนมีอำนาจได้และอำนาจต่อรองทั้งข้าราชการและพ่อค้าที่เขาเปรียบไม่ใช่เขม่นและเช่นฆ่าผู้นำชุมชน และผู้นำเกษตรกรตั้งที่เคยเป็นมาแล้ว

หลักสำคัญของการพัฒนาชนบทดังกล่าว จะต้องรวมไปถึงการเปลี่ยนความคิดเก่า ๆ มาเป็นวิญญานใหม่ในการพัฒนาตั้งแต่ชาวบ้าน นักวิชาการ นักบริหาร และนักการเมือง ให้มีความคิดว่าความทุกข์ของชาวบ้านคือความทุกข์ของชาติ เงินน้อยได้งานมากไม่ใช่เงินมากได้งานน้อย

ส่วนการให้บริการประชาชน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ประปา ไฟฟ้า และสหกรณ์ ควรถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องรับดำเนินการในทุก ๆ อำเภออย่าง รียบเรียง และสร้างกลไกการบริหารการพัฒนาชนบทอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนประชาชน ในแต่ละชุมชนก็ยื่นมือช่วยเหลือตนเองและมีจิตใจเพื่อชุมชน โดยมีรัฐเป็นผู้ให้กำลังใจ และช่วยให้เขายืนด้วยตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเน้นพัฒนาสภาพตำบลให้มีบทบาทสูง และให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการฝึกอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนให้มี ความรู้ในการทำโครงการและมีสายตาอันยาวไกลในการพัฒนาตนเอง เช่น การกำหนดให้ มีป่าประจำตำบล ทะเลสาบประจำตำบล ประปาและสระใหญ่ประจำหมู่บ้าน และมีบ่อ ปลาในแต่ละครอบครัว ส่วนนักวิชาการนั้นควรมีบทบาทเข้าไปให้ความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ การตลาด อนามัย การศึกษาและการเมือง โดยชี้ให้เห็นบทบาทของการมีส่วนร่วมในการ เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนนั้น ต้องอาศัย การเลือกคนดี มีวิชาไปเป็นตัวแทน เพราะสิทธิของตนเองนั้น เป็นของมีค่าต่อการ พัฒนาประเทศไม่ควรขายสิทธิขายเสียง อันเป็นการทำลายศักดิ์ศรี และวัฒนธรรมอัน ตึงามของชาวชนบทที่ บู้ ยา ตา ทวด ทำมาดีแล้วจนได้รับยกย่องว่า หมู่บ้าน คือแหล่ง ที่มีคุณธรรมและเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดของประเทศและเป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุด ที่นักศึกษา นักวิชาการ จะต้องเข้าไปศึกษาและค้นคว้า

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาชนบทจะบรรลุเป้าหมายได้ขึ้นอยู่กับคำว่า **เอาจริง ทำจริง** ของผู้กำหนดนโยบายและประชาชนผู้มีพลังใจต่อสู้ เพื่อช่วยเหลือตนเองและ สังคมของตนเองอย่างจริงจัง ดังที่ชาวคิบบูทซ์และโมซาฟในอิสราเอล สามารถทำให้ ทะเลทรายกลายเป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ได้ แต่การเอาจริง ทำจริงดังกล่าว จะต้อง ไม่ก้ำกึ่งกับสุนทรพจน์ของคานธีซึ่งกล่าวว่า "การหยิบยื่นแจกจ่ายให้กับประชาชนในชนบท แต่ฝ่ายเดียว เป็นการทำลายหลักการและความเป็นมนุษย์และเป็นอาชญากรรม เราต้อง ช่วยเขาเพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้" อีกด้วย

**บุญทัน ดอกไธสง**